

Správa o činnosti ústavu v roku 2008

Ústav svetovej literatúry SAV zorganizoval v roku 2008 viacero vedeckých podujatí. Pri formulovaní ich koncepcie nadviazal na aktuálne prebiehajúce výskumy jednotlivých pracovníkov či výskumných tímov v oblasti teórie literárnej vedy, literárnej komparatistiky a translatológie, pričom sa opieral o bohaté kontakty s poprednými zahraničnými inštitúciami. Z obsahovej stránky uskutočnených podujatí jasne vystúpili vedecké ambície ústavu, napájajúce sa na požiadavky modernej medzinárodnej literárnej vedy.

Obraz vedeckých záujmov ÚSvL SAV i jeho snahu vstúpiť do dialógu s ďalšími ústavmi SAV či so zástupcami iných oblastí slovenskej kultúry zreteľne reprezentoval cyklus hosťovských prednášok. S pozoruhodným záujmom sa práve v uvedenej súvislosti stretla prednáška jedného z najvýznamnejších svetových semiotikov, člena medzinárodného výskumného tímu „Groupe µ“ Jeana-Marie Klinkenberga pod názvom *Vzťah medzi textom a obrazom: pokus o systematiku (Relationship between Text and Image: an Attempt of Systemacy)*, zameraná na predstavenie originálneho semiotického systému, ktorý vystihuje vzťahy medzi slovnými a obrazovými reprezentáciami naprieč kultúrami a kultúrnymi dejinami. Podnetným vstupom do diskusie bola pre slovenskú translatológiu prednáška *Postavenie umeleckého prekladateľa v Európe (The Status of the Literary Translator in Europe)*, ktorú predniesla belgická literárna vedkyňa Françoise Wuilmart a v ktorej predstavila pohľad na status prekladateľa umeleckej a humanitnej literatúry v interakcii s kultúrnou klímou v Európskej únii. (3. číslo *World Literature Studies* prinesie prenášku F. Wuilmart na tému: *Správne pochopený preklad – výhra Európy*, pozn. red.) Frankofónna belgická literárna historička a odborníčka na nové médiá Christine Servais vo svojej prednáške *Estetická skúsenosť v médiách (Les mass-medias, expérience esthétique et la Communauté)* poukázala na niekoľko modelov klasifikácie zmien estetickej skúsenosti v tzv. horúcich médiách, pričom položila otázku týkajúcu sa fungovania literatúry v nových mediálnych kontextoch. Táto prednáška sa tematicky najväčšmi priblížila výskumným problémom, ktoré v ÚSvL SAV rieši skupina vedcov združených okolo projektu *Literatúra v kyberpriestore*. Všetky tri prednášky belgických vedcov boli výstupom z medzinárodnej spolupráce Ústavu svetovej literatúry SAV a Centre universitaire Walonnie-Bruxelles pri Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Interdisciplinárne iniciatívy ÚSvL SAV osobitým spôsobom reflektovali najmä dve hosťovské prednášky – prednáška francúzskeho sociológa a filozofa Michela Maffesoliho *Žurnalistika a postmoderna (Journalism and Postmodernism)* a prednáška rumunskej komparatistiky Moniky Spiridon *Literárna veda na rázcestí: stratégie „kooptácie“ (Literary Studies at the Crossroads: the Strategies of „co-optation“)*. Maffesoli sa zameril na problematiku nezlučiteľnosti poznania v žurnalistickom diskurze a v humanitných vedách, ako aj na model radikálneho uchopenia kultúrneho fenoménu postmodernity. Jeho prednáška sa uskutočnila v spolupráci

s Francúzskym inštitútom a Veľvyslanectvom Francúzskej republiky v Bratislave. Monica Spiridon ponúkla kritický pohľad na epistemologickú krízu literárnej vedy, do ktorej ju priviedla spolupráca s exaktnými vedami (teória chaosu, teória kyberpriestoru), a poukázala na prínos kultúrnej antropológie, semiotiky a kognitívnych vied. Živej diskusie, ktorú prednáška vyvolala, sa zúčastnili nielen literárni vedci, ale aj historici umenia.

Nové podnety vniesla do slovenského vedeckého prostredia prednáška rakúskej literárnej vedkyne Karin S. Wozonig *Literárnovedná teória chaosu (Theory of Chaos in the Perspective of Literary Scholarship)*, a to predovšetkým v súvislosti s úvahami o dejinách literatúry z pohľadu scientistickej orientovaných teórií. Prednáška sa uskutočnila v spolupráci s Rakúskym kultúrnym fórom. Literárnokomparatistickej problematiky sa dotkol popredný lotyšský literárny vedec Benedikt Kalnačs v prednáške *Baltické literatúry: globálne aspekty v lokálnom kontexte (Baltic Literatures: Global Aspects in Local Context)*, v ktorej načrel do problematiky historických tradícií, vytvárajúcich podložie pre podobne orientovaný výskum (úplné znenie prednášky B. Kalnačsa prináša toto číslo časopisu, pozn. red.). Špecifický výskumný okruh predstavil historik francúzskej literatúry Jacques Wagner v prednáške *Noviny a Európa v 18. storočí (Newspaper and Europe in the 18th Century)*, počas ktorej rekonštruoval osvietenskú iniciatívu založenia a vydávania novín *Journal Encyclopédique* (1756–1785), predstavujúcu prielom k liberalizácii frankofónneho novinárstva v utvárajúcom sa verejnom priestore Európy. Aj táto prednáška sa uskutočnila v spolupráci s Francúzskym inštitútom a Veľvyslanectvom Francúzskej republiky v Bratislave.

Dôležitú líniu vedeckých aktivít ÚSvL SAV predstavuje organizácia konferencií a seminárov. Spolupráca Ústavu svetovej literatúry SAV a Slovanského ústavu Akadémie vied Českej republiky vyústila do usporiadania vedeckého semináru *Problém žánru ako konfrontácia ruského a európskeho*. Ústrednou témou tohto vedeckého podujatia, ktoré prebehlo na pôde ÚSvL SAV, bola problematika žánru v epoche moderny v priestorových korelátoch Východu a Západu: recepcia ruskej literatúry, osobitné autorské poetiky a špecifické žánrové vyznenia, ich situovanie do širších literárnych a kultúrno-spoločenských súvislostí. Materiál vedeckého seminára vyšiel v rámci tematického bloku štúdií v 1. čísle ústavného časopisu a zostavila ho Mária Kusá.

Medzinárodná vedecká spolupráca Ústavu svetovej literatúry SAV so Slavistickým inštitútom Univerzity v Kolíne na Rýnom sa premietla do konferencie *Die slovakische Literatur auf der Achse zwischen Ost und West (Slovenská literatúra na osi medzi východom a západom)*, ktorá sa uskutočnila v Kolíne nad Rýnom a na ktorej sa zúčastnili viacerí členovia Ústavu svetovej literatúry s príspevkami z oblasti medziliterárneho výskumu, resp. z dejín prekladu a recepcie západných literatúr na Slovensku. O ďalších vedeckých výstupoch, ktoré ÚSvL SAV (spolu)organizoval či o vyžiadanej účasti jednotlivých pracovníkov na konferenciách a prednáškach v rámci Slovenska i v zahraničí (najmä vo vzťahu k naplňaniu dohôd o medzinárodnej spolupráci) sme čitateľov priebežne informovali na stránkach nášho časopisu v rubrike Správy.

Časopis ÚSvL SAV – *Slovak Review of World Literature Research* – reflektoval v roku 2008 aj aktuálne prebiehajúcu výskumnú činnosť svojich pracovníkov. Číslo 2 sa venovalo výsledkom práce grantového projektu *Literatúra v kyberpriestore* a jeho zostavovateľkou bola Bogumiľa Suwara. Vydali sme aj špeciálne 3. číslo, ktoré zostavil Roman Mikuláš a ktoré sa sústredilo na problémy, súvisiace s vnútornou dynamikou súčasnej literárnej vedy, jej interdisciplinárnym prienikom i transdisciplinárnym aspektom vnímania literárnej vedy.

Samotný časopis podstúpil na prelome rokov 2008/2009 niekoľko zmien, ktoré vidieť na jednotlivých číslach od začiatku roku 2009. Najevidentnejšou zmenou je nový názov – *World Literature Studies* – a s ním spojené nové číslo ISSN. Zmenila sa aj periodicita časopisu, z dvoch na štyri čísla ročne. Jednotlivé čísla budú odborne recenzované.

Hmatateľným výstupom pôsobenia pracovníkov ÚSvL SAV v slovenskom i medzinárod-

nom vedeckom prostredí je mnoho vedeckých a populárno-vedeckých publikácií – monografií, zborníkov, slovníkov atď., ktoré vyšli v roku 2008. Informácie o nich v podobe recenzií a krátkych anotácií našim čitateľom priebežne sprostredkujeme. O kvalite vedeckých, odborných a umeleckých výstupov pracovných skupín a jednotlivých pracovníkov ÚSVL SAV svedčí aj veľké množstvo vzácnych ocenení a premií.

Magda Kučerková

■ Zaznamenali sme

■ **V dňoch 11.–14. októbra 2008 sa na Pekingskej univerzite jazykov a kultúry uskutočnila IX. konferencia Čínskej asociácie porovnávacej literatúry, spojená s medzinárodným sympóziom, na ktorej sa zúčastnilo asi 400 komparatistov z ČLR a zo sveta. Čínska asociácia vznikla r. 1978 po Mao Ce-tungovej smrti a v súčasnosti má okolo 900 riadnych členov. Zameranie konferencie vyjadřili referáty prof. Tu Wei-minga z Harvardovej univerzity a prof. Yüe Taj-yün z Pekingskej univerzity. Obaja zdôraznili potrebu medziliterárnej a medzikultúrnej komunikácie, snahu o výmenu názorov a väčšiu angažovanosť ázijských literatúr pri presadzovaní vlastných koncepcií. V rámci panelov mal najsilnejšiu pozíciu preklad ako neodmysliteľná súčasť porovnávacej literatúry. Pozornosť sa upriamila aj na vzťah literatúr a náboženstiev, najmä neľahkej pozície kresťanstva v zatiaľ neslobodnej a sociálne nespravodlivej Číne. Okrúhly stôl na tému *Porovnávacia literatúra 21. storočia* bol zaradený na záver.**

Marián Gálik

■ ***Východ a Západ. (Ne)európske témy, žánre a predstavy* bol názov témy výročného Kongresu Asociácie pre štúdium teórie a komparatívnych dejín literatúry, ktorý prebehol v Neapole 13.–15. novembra 2008 v spolupráci s tromi neapolskými univerzitami. Široká nosná téma osvetľovala migráciu mýtov a tém, foriem a žánrov, ktoré na pozadí konvergencií a kontrastov prinášali jednotlivé tradície medzi európskym Západom a Východom, Európou a Malou Áziou, Stredomorím a Indickým subkontinentom, kolonialistickou severnou Európou a Čínou, Kóreou a Japonskom. V troch sekciách kongresu *Mýty a témy, Žánre a formy, Metamorfózy imaginárneho* sa uvažovalo o spôsobe konštruovania pojmov Východ a Západ v literárnom diskurze, o tom, ako sa žánre v priebehu stáročných výmen redefinovali a adaptovali, čím súčasne modifikovali systém, do ktorého sa včlenili. Časť príspevkov sa týkala aj výmen medzi literatúrou a inými umeniami. Podujatie sprevádzala výstava diel Shoza Shimamota a Hermanna Nitscha.**

Tiziana D'Amico

■ **Medzinárodná konferencia pod názvom *Výskum chaosu a literárna veda* sa uskutočnila v Bratislave 28. januára 2009 pod záštitou Ústavu svetovej literatúry a Rakúskeho kultúrneho fóra a Goetheho inštitútu. Na realizácii koncepcie sa podieľala predovšetkým rakúska vedkyňa Karin S. Wozonig, autorka systematizujúcej publikácie o výskume chaosu *Teória chaosu a literárna veda* (2008). Pozvaní odborníci z rôznych filológií, porovnávacej literárnej vedy a teórie vedy mali možnosť prediskutovať východiská teórie chaosu a položiť si otázku, či výskum chaosu priniesol v literárnej vede očakávané plody, alebo či vzhľadom na záujmy a parametre literárnej vedy nepredstavuje skôr omyl. Na podujatí sa zúčastnili okrem iných U. Goldschweer, S. Hartwig, P. Zajac, P. Matejovič, Th. Wägenbauer, D. Wrobel a F. Wallner. Príspevky sa venovali peripetiám metodologického a ideového transferu, ako aj jeho konkrétnym podobám v štúdiách z oblasti literárnej vedy a vied o médiách.**

Roman Mikuláš

■ **Dňa 5. 3. 2009 prebehol vedecký seminár *Intertextualita v (post)modernom umení*** v Ústave literárnej a umeleckej komunikácie FF UKF v Nitre. Pozvaní hostia dedikovali príspevky jubilujúcemu prof. T. Žilkovi, ktorý sa problematikou intertextuality, resp. medzitextového nadväzovania zaoberá od sedemdesiatych rokov 20. storočia (s prof. A. Popovičom). Výsledky svojich výskumov zhrnul T. Žilka v úvodnom príspevku *Od metatextu k intertextu*. Ďalšie príspevky reflektovali širší literárnovedný kontext nitrianskych výskumov ako napríklad poňatie intertextuality nitrianskej školy na pozadí literárnej vedy druhej polovice 20. storočia (L. Pavera), postupné ustáľovanie pojmov v tejto oblasti výskumu (Š. Knotek), ich posuny v aktuálnom umenovednom kontexte (K. Benyovszky), presahy problematiky do širších kultúrnych súvislostí (I. Pospíšil), ako aj konkretizácie v súčasnom tvorivom prejave (M. Malíčková).

Miroslava Režná

■ **Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici usporiadala medzinárodnú vedeckú konferenciu *Studia Romanistica Belliana*** (26. a 27. marca 2009) s podnázvom *Románske štúdie: súčasný stav a perspektívy*. V úvode podujatia odzneli tri plenárne prednášky romanistov M. Arcangeliho, A. Helmyho Ibrahima a J. Chalupu. Rokovanie pokračovalo v troch sekciami – talianistickej, frankofónnej a hispanistickej. Tematicky bohato diferencované práce spájala línia reflexie autorskej tvorby a jej recepcia v slovenskom (a inom) prostredí. Zaujímavý pohľad na literárnu tvorbu uvedených národných literatúr odkryli aj príspevky opierajúce sa o filozofiu a kultúrnu antropológiu. Výstupom z konferencie bude zborník vydaný v Taliansku vďaka podpore Talianskeho kultúrneho inštitútu v Bratislave a prof. M. Arcangeliho.

Eva Reichwalderová

■ ***Masmediálna komunikácia a realita je názov medzinárodnej vedeckej konferencie***, ktorú v Smoleniciach v dňoch 29. a 30. apríla 2009 zorganizovala Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave v spolupráci s Kabinetom divadla a filmu SAV v Bratislave. Prednesené príspevky reflektovali najnovšie poznatky z problematiky konštruovania reality, spôsobov zobrazovania ľudskej skúsenosti, budovania sociálnych vzťahov, predstáv o svete, multikulturalizmu, výstavby a zmien kultúrnej identity. Ďalšie, nemenej podnetné a tiež aktuálne príspevky sa venovali mediálnej fikcii, kompetenciám v rámci novinárskej profesie a mediálnej výchovy či analýze marketingovej komunikácie a vzájomného pôsobenia médií a politiky.

Magda Kučerková

■ **Prednášku *Lectures critiques et traductrices de Samuel Becket et Annie Ernaux*** K. Bednárovej, slovenskej romanistky a odborníčky na translatológiu z ÚSVL SAV a Univerzity Komenského si vyžiadala pracovná skupina TELEM (Textes, Littératures: Ecritures et Modèles) pri Univerzite Michel de Montaigne Bordeaux 3 vo Francúzsku v rámci svojho výskumného programu *Translations: textes et mondes en déplacement* (Translácia: texty a svety v pohybe) Prednáška, ktorá odznela dňa 9. 4. 2009, sprevádzaná živou diskusiou, sa zamerala na tri základné pojmy: transligvistický text v rôznych podobách, zrozumiteľnosť a preložiteľnosť textu, prvky, určujúce prekladateľský proces v dielach spomínaných autorov. Cieľom prednášky bolo poukázať na to, „čo ostáva skryté alebo nemožné uskutočniť v (absolútnom) preklade“.

Libuša Vajdová

■ **V Univerzitnom tvorivom ateliéri UKF v Nitre sa 29.–30. apríla 2009 uskutočnili Dni hispanškej kultúry**, podujatie interdisciplinárneho charakteru, ktorého cieľom bolo priblížiť

jazyk, literatúru a kultúru hispánskeho sveta širšej verejnosti. V tomto duchu organizátori postavili aj program v troch základných líniách. Prvú predstavovali tvorivé workshopy (gastrodielňa, kurz andalúzskeho tanca sevillanas, rýchlokurz španielčiny); druhú naplnili projekcie významných filmových diel s interpretačnými a informačnými lektorskými úvodmi a prednáška o španielskom filme; tretia prezentovala časopis Revue svetovej literatúry stretnutím s prekladateľmi a scénickým čítaním textov hispánskych autorov. Podujatie zorganizovalo OZ Artéria (zal. študentmi estetiky s cieľom popularizovať umenie a rozvíjať kritické kultúrne povedomie), sekcia hispanistiky (Katedra romanistiky) a Ústav literárnej a umeleckej komunikácie.

Magda Kučerková

■ **Medzinárodný interdisciplinárny kongres *Paysage européen et mondialisation* (Situácia Európy videná optikou krajiny a globalizácia)** prebehol od 4. 5. do 7. 5. 2009 vo Florencii. Keďže výraz „paysage“ vo francúzštine označuje krajinu, ale aj krajinomalbu či situáciu, témou kongresu bola krajina v ľudských a fyzikálnych rozmeroch (v kultúre, duchovne, výtvarnom umení a literatúre, prírodnom a urbánnom prostredí) v procese globalizácie. Predstava krajiny vyjadruje vzťah subjektu k priestoru, formovaný migráciou medzi lokálnym a globálnym, reálnym a imaginárnym. Vznikajúce napätie konštruuje, ale aj rozkladá životný svet a podmieňuje pluralitu. Ako môžu prežiť pôvodné krajinné a spoločenské formy v Európe medzi dôrazom na lokálne identity a presunmi v časoch globálnej ekonomiky a urbanizácie? Tieto a podobné otázky formulovali organizátori prof. M. Collot, doc. A. Bergé (Paris 3-Sorbonne Nouvelle) a prof. J. Mottet (Paris 1-Panthéon-Sorbonne) za účasti CNRS a univerzít vo Florencii, Benátkach a Postupime. V bloku *Literárne predstavy* odznel referát K. Bednárovej z ÚSvL SAV *Le paysage européen construit/déconstruit par la traduction littéraire*, ktorý sa ako jediný týkal umeleckého prekladu. Na konferencii sa zúčastnili literárni vedci, umenovedci, filozofi, prírodovedci, geografi, architekti, ekonómovia a pamiatkari.

Katarína Bednárová

■ **Pod názvom *The “New Imagined Communities”: Identity Build-up in Eastern and South Eastern Europe*** prebehla v Bratislave medzinárodná vedecká konferencia, ktorú usporiadal ÚSvL SAV spolu s ICLA Research Committee on Eastern and South Eastern Europe 14. a 15. mája 2009 v Malom kongresovom centre SAV. Cieľom konferencie bolo zamerať sa na epistemologické a metodologické zvraty v prístupe ku kultúrnej identite a odhaliť medzníky (topografické, historické, ideologické, symbolické a pod.), na ktorých sa zakladajú identitárne projekty kultúr juhovýchodnej a strednej Európy. Súčasťou konferencie bol okrúhly stôl, venovaný knihe *The European Republic of Letters* od Pascale Casanova. Na konferencii sa zúčastnili odborníci z mnohých krajín Európy a renomovaní balkanisti (V. Biti, Z. Milutinović, N. Daković a iní). Konferencia bola venovaná slovenskému teoretikovi porovnávacej literárnej vedy Dionýzovi Ďurišovi a jeho dielu, ako aj pojmu spoločenstvá.

Róbert Gáfrik